

EDUSKUNNAN
LAKIVALIOKUNTA

Helsingissä

22 päivänä syyskuuta 1992

Lausunto n:o 4

Ulkoasiainvaliokunnalle

Eduskunta on 17 päivänä kesäkuuta 1992 lähettäessään hallituksen esityksen n:o 95 Euroopan talousalueen perustamiseen liittyvien sopimusten eräiden määräysten hyväksymisestä ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että kaikkien muiden erikoisvaliokuntien on annettava asiasta lausuntonsa ulkoasiainvaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina lainsäädäntöneuvos Niilo Jääskinen ja lainsäädäntöneuvos Heikki Kanninen oikeusministeriöstä, oikeuskansleri Jorma S. Aalto, eduskunnan oikeusasiamies Jacob Söderman, presidentti Olavi Heinonen ja oikeusneuvos Leif Sevón korkeimmasta oikeudesta, hallintoneuvos Pekka Hallberg korkeimmasta hallinto-oikeudesta, presidentti Erkki Rintala Vaasan hovioikeudesta, apulaispääsihteeri, varatuomari Marjukka Silolahti ja asianajaja Keijo Räikkönen Suomen Asianajajaliitosta, toiminnanjohtaja Rauno Selenius Suomen Lakimiesliitosta, professori Kirsti Rissanen, professori Antero Jyränki ja oikeustieteen lisensiaatti Aarre Tähti.

Lakivaliokunta on asiaa käsitellessään keskittynyt sopimuksen oikeudellisiin vaikutuksiin selvittäen, mitä ETA-sopimus merkitsee Suomen oikeusjärjestyksen ja oikeudenhoidon kannalta ja miten sopimuksen tulon pitäisi varautua, jotta viranomaiset pystyvät hoitamaan tehtävänsä edelleen laillisuusperiaatetta noudattaen. Tämän perusteella lakivaliokunta esittää lausuntoon kunnioittaen seuraavaa.

**I ETA-sopimuksen tavoitteet, toteutus
ja merkitys***Sopimuksen tavoitteet*

ETA-sopimuksen päätavoitteena on lähes 380 miljoonaa asukasta käsittävän yhtenäisen mark-

kina-alueen luominen ja ylläpitäminen. Tällaisen onnistuminen edellyttää, että kaikki toimivat markkina-alueella samoin ehdoin ja säännöin sekä sopimuksen voimaan tullessa että koko sen keston ajan.

Sopimuksen toteutus

ETA-sopimus on luonteeltaan kansainvälis-oikeudellisia sääntöjä noudattava sopimus, mutta poikkeuksellisen laaja-alainen. Sen vuoksi sopimukseen liittyy erityispiirteitä, joilla pyritään yhdenmukaisen sääntelyn ja toiminnan ylläpitämiseen.

Sopimus perustuu aineellisesti EY-oikeuteen ja toimii pääosin sen mukaan, mutta se ei puutu sopijapuolten sisäiseen päätöksentekoon. Sopimus toteutetaan ennen kaikkea kansallisella lainsäädännöllä.

Sopimuksen täytäntöönpanosta huolehtivat kansalliset viranomaiset. Päätöksentekoa ja sopimuksen oikeudellista valvontaa varten luodaan kansainvälisiä toimielimiä. Nämä toimivat toisaalta EY:n instituutioiden suuntaan ja toisaalta EFTA-valtioiden suuntaan seuraavasti:

— EFTA:n ja EY:n yhteisiä elimiä ovat ETA:n neuvosto, ETA:n sekakomitea, ETA:n parlamentaarinen sekakomitea ja ETA:n konsultatiivinen komitea, ja

— EFTA puolestaan perustaa omiksi elimikseen talousaluetta varten EFTA:n valvontaviranomaisen ja EFTA-tuomioistuimen.

ETA-sopimuksen päätöksentekomenettelyä, valvontaa ja riitojen ratkaisemisen kulkua on selostettu asianmukaisesti hallituksen esityksessä. Asian havainnollistamiseksi valiokunta liittää lausuntoonsa EY:n, ETA:n ja EFTA:n instituutioiden keskinäistä suhdetta, EFTA-valtion ja EY:n välisen riidan ratkaisemista sekä kilpailuasioiden käsittelyn kulkua ETA:ssa kuvaavat organisaatiokaaviot.

Sopimuksen yleinen merkitys

ETA-sopimus on itsenäistymisen jälkeen suurin kerralla tehty muutos oikeusjärjestykseen.

Muutos toteutetaan valtiosääntöön kajoamatta poikkeuslailla. Tosiasiallisesti sopimus muuttaa vallankäytön vakiintuneita rajoja: Eduskunnan toimivalta supistuu, sisäpoliittisen päätöksenteon piiriin kuuluvia asioita siirtyy ulkopoliittikan puolelle ja meillä poliittisena pidettyä päätösvaltaa siirtyy tuomioistuimille.

Muutosta on luonnehdittu kulttuurisokiksi, joka vaatii kaikkialla julkishallinnossa ja lainkäytössä uudenlaista asennoitumista ja uudenlaista osaamista.

II ETA-sopimuksen vaikutukset Suomen oikeusjärjestykseen ja oikeudenhoitoon

Materiaalisen lainsäädännön muuttuminen

Taloudellisia suhteita koskevassa suomalaisessa lainsäädännössä on jo useamman vuoden ajan otettu ennakoivasti huomioon Euroopan yhdentymiskehitys. Ennen ETA-sopimuksen voimaantuloa joudutaan vielä muuttamaan arviolta noin 250 lakia niin, että ne saadaan sisällöltään ETA-sopimukseen liittyviä EY-direktiivejä vastaaviksi.

EY:n asetuksia vastaavat ETA-säännöt vaativat myös erillisen voimaansaattamispäätöksen. Ne saatetaan sellaisinaan voimaan kansainvälisten sopimusten voimaansaattamismenettelyllä.

ETA-sopimus sisältää laajan aineiston: pääsopimuksen, 49 pöytäkirjaa, 22 liitettä, 70 deklaratiota ja runsaan kirjeenvaihdon. Sopimuksen edellyttämät lainsäädäntömuutokset painottuvat lähinnä tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääoman vapaan liikkuvuuden edellytyksiin, erityisesti yhtenäisten kilpailuolosuhteiden muodostumiseen. Suuri osa normistosta liittyy erilaisiin standardeihin ja tuotemääräyksiin. Ne ovat yksityiskohtia, jotka eivät ole suomalaisen lain tai asetuksen taseisia säännöksiä vaan näitä alempiasteisia, yhteismarkkinoiden tekniseksi toteuttamiseksi tarpeellisia määräyksiä.

Aineellisen lainsäädännön soveltaminen suomalaisissa hallintoviranomaisissa ja tuomioistuimissa on normaalia lainkäyttöä, johon ei liity erityisiä ongelmia. Myöskään se, että aineellinen lainsäädäntö on muuttumassa suhteellisen pal-

jon, ei periaatteessa ole erityinen ongelma verrattuna uuden lainsäädännön voimaantuloon yleensä.

Uusi ETA-lainsäädäntö aiheuttaa kuitenkin käytännöllisiä ongelmia, kuten päätösten viivästymistä ja epäyhtenäisyyttä sen vuoksi, että säännöksiä tulee nopeassa tahdissa niin suuri määrä, että niihin perehtymiseen ei normaalin virkatyön ohessa jää ainakaan ennen sopimuksen voimaantuloa riittävästi aikaa. Uuden lainsäädännön omaksuminen edellyttää myös sen systematiikan ja kirjoitustavan sekä näihin liittyvän ajatustavan tuntemusta. Se, että säännökset ovat lähtöisin Suomen ulkopuolelta meille vieraasta oikeuskulttuurista, saattaa tuoda omat lisävaikeutensa niin suomalaisten lainvalmistelijoiden kuin lainsäätäjien ja lainkäyttäjien työhön.

ETA-oikeuden soveltamistapausten tunnistaminen saattaa aluksi tuottaa ongelmia. Yleisissä alioikeuksissa niiden asioiden määrän, joiden kohdalla tuomioistuimen olisi viran puolesta huomattava soveltaa ETA-oikeutta, arvioidaan jäävän melko vähäiseksi. Sen sijaan hallintolainkäytön piirissä tämä tullee olemaan yleisempää, koska valtaosa lainmuutoksista koskee hallinnon ja hallintolainkäytön kenttää, jossa on sääntönä virallisperiaatteen tiukka noudattaminen. Ainakin alkuvaiheessa ylimmät oikeusistuimet joutuvat kantamaan suurimman vastuun ETA-lainsäädännön soveltamisen oikeellisuudesta.

Uusien oikeusperiaatteiden vaikutus

ETA-sopimukseen sisältyy kolme sopimuksen tulkintaan vaikuttavaa, EY-oikeudesta peräisin olevaa oikeusperiaatetta, jotka nyt on ensimmäistä kertaa kirjattu suomalaiseen oikeusjärjestykseen. Nämä periaatteet ovat EY-tuomioistuimen merkityksellisten ratkaisujen sitova tulkinta, yhdenmukaisen tulkinnan vaatimus ja ETAsäännösten ensisijaisuusperiaate. Näihin tulkintaperiaatteisiin ja niiden soveltamiseen suomalaisissa tuomioistuimissa liittyy sekä käytännöllisiä että periaatteellisia ongelmia seuraavasti.

EY-tuomioistuimen merkityksellisten ratkaisujen sitova tulkinta: ETA-sopimuksen 6 artiklan mukaan EY-oikeuden kanssa samansisältöisiä ETA-määräyksiä tulkitaan niitä täytäntöön pantaessa ja sovellettaessa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ennen tämän sopimuksen allekirjoittamista antamien merkityksellisten ratkaisujen mukaisesti.

Nämä tuomiot vaikuttavat huomattavasti EY-oikeuden sisältöön muuttaen sitä, koska EY-oikeuden oikeutta kehittäväällä tulkinnalla (ns. evolutiivisella tai dynaamisella tulkinnalla) pyritään jopa säännöksen sanamuodon kustannuksella ratkaisuun, joka toteuttaa sovellettavan normin tavoitteen vallitsevissa yhteiskunnallisissa oloissa.

Sopimuksessa tarkoitettujen merkityksellisten EY-tuomioistuimen ratkaisujen noudattaminen ja niiden takana olevien periaatteellisten kannottojen toteuttaminen edellyttää EY-tuomioistuimen oikeuskäytännön suhteellisen hyvää tuntemusta. Tuomioistuimen itsensä vuonna 1986 laatiman luettelon mukaan merkityksellisiä ratkaisuja oli yli 800 kappaletta, yhteensä runsaasti yli 10 000 sivua. Ratkaisuja, jotka ovat olleissa kaikilla EY:n virallisilla kielillä, ei ole saatavissa suomen eikä ruotsin kielellä.

Sitovan tulkinnan periaatteen oikeudellinen luonne näyttää ainakin toistaiseksi olevan epäselvä. Valiokunnassa kuullut asiantuntijat ovat luonnehtineet EY:n tuomioistuimen ratkaisuja joko abstrakteiksi yleisiksi normeiksi, joita ei ole asianmukaisella tavalla saatettu kansalaisten tietoon, taikka tuomioistuinta sitoviksi ennakkopäätöksiksi, mikä muuttaa vakiintunutta käsitettä tuomioistuinten riippumattomuudesta. Selvää on kuitenkin, että kysymyksessä on uusi oikeuslähde. Tämä heijastuu ennen pitkää oikeustieteellisessä tutkimuksessa perinteellisen suomalaisen oikeuslähdeopin uudelleen arviointina.

Yhdennäköisen tulkinnan vaatimusta korostetaan ETA-sopimuksen johdannossa seuraavasti: Sopimuspuolten tavoitteena on, tunnustaen täysin tuomioistuinten riippumattomuuden, päästä tämän sopimuksen ja niiden yhteisön lainsäädännön säännösten yhtenäiseen tulkintaan ja soveltamiseen, jotka tässä sopimuksessa merkittäviltä osin toistetaan, ja ylläpitää tätä yhtenäistä tulkintaa ja soveltamista sekä päästä yksilöiden ja yritysten yhdenvertaiseen kohteluun neljän vapauden aloilla ja kilpailun edellytyksissä. Sopimuksen 105—107 artiklassa on vielä erityismääräykset oikeuskäytännön yhdennäköisyyden turvaamiseksi.

Valiokunnassa kuullut asiantuntijat ovat esittäneet erilaisia käsityksiä siitä, miten tätä periaatetta, huomioon ottaen vielä EY-tuomioistuimen päätöksillä tapahtunut EY-oikeuden kehittäminen, on sovellettava käytäntöön. Valiokunta esittää tältä osin kantanaan seuraavaa.

Yhteisymmärrys vallitsee siitä, että kansainvälisessä yhteistyössä syntyneitä, väljiä oikeusnormeja sovellettaessa korostuu yleisten oikeusperiaatteiden, kuten tarkoitussidonnaisuuden, objektiivisuuden ja suhteellisuuden periaatteiden aikaisempaa suurempi merkitys. Väljien säännösten soveltaminen korostaa myös lainalaisuuden periaatteeseen liittyviä mielivallan kieltoa ja tasapuolisuuden varmistamista.

Yleisesti katsotaan, että edellä kuvattu kehityssuunta on voinut oikeuslaitoksemme jonkin aikaa kansainvälistymisen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen hyväksymisen seurauksena ja että EY-oikeuden valta-asema Euroopassa voimistaa sitä. Valiokunta katsoo, että tällainen kehityssuuntaus vaatii tarkkaa huolenpitoa oikeudenkäynnin moitteettomuudesta ja päätösten aikaisempaa avoimemmasta perustelemisesta, jotta lainkäyttö säilyy yhteiskunnallisessa valvonnassa.

ETA-sopimuksessa on säännökset kahdesta eri tavasta, joilla kansallisten tuomioistuinten sekä EFTA:n tuomioistuimen ja EY:n tuomioistuimen yhteistyö voidaan järjestää yhdenmukaisten tulkintojen takaamiseksi. *Ensimmäkin* EFTA-valtiot voivat ETA-sopimuksen 107 artiklan ja pöytäkirjan 34 nojalla oikeuttaa tuomioistuimet pyytämään EY:n tuomioistuimelta *sitovaa ennakkolausuntoa* ETA-sopimuksen sisällöstä. EFTA-valtio, joka aikoo käyttää tätä mahdollisuutta hyväkseen, on velvollinen ilmoittamaan siitä EY:n tuomioistuimelle. *Toinen* mahdollisuus on EFTA:n valvontaviranomaisesta ja EFTA:n tuomioistuimesta tehdyn sopimuksen mukaisesti se, että EFTA-maan tuomioistuin pyytää EFTA:n tuomioistuimelta *neuvoa-antavan lausunnon* siitä, miten ETA-sopimuksen määräystä on tulkittava.

Hallituksen esityksessä on perusteluitta päädytty jälkimmäisen vaihtoehdon, EFTA-tuomioistuimen neuvoa-antavan lausunnon eli ns. kaksipilarijärjestelmän kannalle. Valiokunnan saaman tiedon mukaan lähtökohtana on ollut *kansallisten tuomioistuinten riippumattomuuden turvaaminen*. Hallituksen esityksessä omaksuttu kanta perustuu lähinnä seuraaviin näkökohtiin:

— muut EFTA-valtiot ovat ilmoittaneet, etteivät ne tule käyttämään EY:n tuomioistuintietä osaksi poliittisista, osaksi valtiosääntöoikeudellisista ja osaksi teknisistä syistä,

— EY:n tuomiovalta rajoittaisi Suomen suvereniteettia ja tuomioistuinten riippumattomuutta ja ilmeisesti vaatisi perustuslain muuttamista, mihin ei ole ollut valmiutta,

— ETA-neuvottelujen ajan Suomen edustajien kanta EY:n tuomioistuimen tuomiovallan hyväksymiseen on ollut kielteinen, koska tuomioistuimessa ei ole suomalaista tuomaria eikä liioin henkilöstöä, joka voisi selvittää asiaan liittyviä Suomen oikeuden sisältöä koskevia kysymyksiä, sekä

— sama asia, joka on ennakkolausunnon kohteena, voi tulla esille EFTA:n tuomioistuimessa sopimusrikkomusasiaina. Saman asian käsittely kahdessa eri tuomioistuimessa ei ole toivottavaa.

Valiokunta pitää hallituksen esityksessä omaksuttua kantaa EFTA-tuomioistuimen käyttämisestä perusteltuna. Samalla valiokunta korostaa sitä, että EY-oikeuden kehittäminen kuuluu EY-tuomioistuimelle, josta uudet tulkinnot välittyvät EFTA:n tuomioistuimen ja ETA:n instituutioiden kautta EFTA-valtioihin. EY-oikeuden yhtenäinen tulkinta vaarantuu, mikäli kansalliset tuomioistuimet ryhtyvät tulkitsemaan EY-oikeutta joustavasti sen luonteen mukaisesti.

ETA-säännösten ensisijaisuus. ETA-sääntöjen ja kansallisten lakien välisissä ristiriitatilanteissa ETA-säännöksille on annettava etusija. Tästä on sovittu ETA-sopimuksen pöytäkirjassa 35 ja se toteutetaan ETA-sopimuksen voimaantulon 2 ja 3 §:ssä täsmennetyin säännöksin.

Ensisijaisuusperiaatteella pyritään oikeudellisen yhdenmukaisuuden turvaamiseksi samaan lopputulokseen kuin EY-oikeuden oikeuskäytännössä kehitetyillä periaatteilla yhteisön oikeuden ensisijaisuudesta ja välittömästä oikeusvaikutuksesta.

Periaate aiheuttaa normihierarkian vinoutumisen ja periaatteellisen ristiriitaisuuden lakien perustuslainmukaisuuden tutkimisessa eli normivalvonnassa. Suomalaiset tuomioistuimet eivät hallitusmuodon 92 §:n vakiintuneen tulkinnan perusteella tutki, onko tavallinen laki mahdollisesti ristiriidassa perustuslain kanssa. ETA-säännöt sen sijaan velvoittavat suomalaiset tuomioistuimet tutkimaan suomalaisten lakien ja ETA-sääntöjen mahdollisia ristiriitatilanteita. Mikäli tällainen ristiriita todetaan, tuomioistuin on sovellettava ETA-normeja.

Ensisijaisuusperiaatteen hyväksyminen johtaa kahteen tärkeään periaatteelliseen muutokseen Suomen oikeusjärjestyksessä:

— Säädösten hierarkia muuttuu siten, että lakien ja asetusten yläpuolelle muodostuu uusi kategoria, ETA-säännöt, ja

— tuomioistuimelle ja muulle viranomaiselle

annetaan nyt ensimmäistä kertaa valtuus tutkia eduskuntalakien yhdenmukaisuutta korkeammanasteisten normien kanssa ja ristiriitapaauksissa jättää eduskuntalain säännös sovellettamatta.

Käytännön elämässä ensisijaisuusperiaate ilmenee siten, että kansalainen voi, milloin suomalainen laki on epätydyttävä ja hierarkkisesti ylemmän normin vastainen, menestyksellä vedota oikeuksiensa turvaamiseksi ETA-normiin, mutta ei voi vedota suomalaiseen perustuslain normiin. Tämä on omiaan murentamaan perustuslakiemme merkitystä.

Laintulkinta on, kuten edellä on jo todettu, kansainvälistymisen myötä väljentyneenä 1980-luvulla. Viimeaikaisessa oikeuskäytännössä on ollut havaittavissa, että tuomioistuimet ovat eräissä tapauksissa kohtuuttoman lopputuloksen välttämiseksi viitanneet ratkaisussaan suoraan perustuslain säännöksiin tai käyttäneet ns. perustuslainmukaista laintulkintaa. Näin on korjattu lakien ilmiselviä virheitä, koska oikeusjärjestelmämme ei tunne lakien perustuslainmukaisuuden jälkikontrollia eli menettelyä, jolla laissa olevaan virheeseen olisi voitu puuttua yleisluotoisesti. Vaikka tuomioistuinten menettely on ollut hyväksyttävää, vaarana on, että perustuslain mukaisella laintulkinnan metodilla ryhdytään korvaamaan ainakin osittain jälkikäteisen normivalvonnan puuttumista. Vaara kasvaa, kun tuomioistuinten tulkintavalta Euroopan yhdentymiskehityksen, muun muassa ETA-sopimuksen, myötä väistämättä edelleen laajenee. Tällainen kehitys johtaa tuomarivaltaan, mitä sekä lainsäätäjä että tuomioistuinlaitos ovat tähän asti Suomessa kavahtaneet.

Edellä kuvatun epätoivottavan kehityksen, perustuslain merkityksen murenemisen tai ylimpien tuomioistuinten ylivallan, torjumiseksi valiokunta *edellyttää*,

että hallitus selvittää, onko meillä tarpeen järjestää lakien normivalvonta uudelleen nykyistä täydellisemmin, ja jos on, antaa sitä koskevan esityksen eduskunnalle.

III ETA-sopimukseen varautuminen ja valmistautuminen

Direktiivien voimaansaattaminen

Kansallisen lainsäädäntömme harmonisointi on parhaillaan erikseen käynnissä. Valiokunta

katsoo kansallisten etujemme vaativan, että ETA-sopimuksen voimaansaattamiseen liittyvän lainsäädännön muutokset toteutetaan asianmukaisesti niin, että direktiiveihin sisältyvien lainsäädäntöohjeiden laillisuusvaatimuksia noudatetaan tarkasti. Tältä pohjalta lähtien on arvioitava lainsäädäntömme omat kansalliset kehittämistarpeet.

ETA-sopimuksesta johtuvat kansainväliset velvoitteet ja laillisuusvaatimukset on tiedostettava erityisesti lainvalmistelussa. Jotta uusi lainsäädäntö saadaan EY-normeja vastaavaksi, on tarpeen, että hallituksen esitykset laaditaan riittävän huolellisesti niin, että esityksistä selviää, mitä muutoksia asianomainen direktiivi välttämättä edellyttää ja mitkä muutokset johtuvat tarkoituksenmukaisuussyistä. Nämä tiedot antavat kuvan eduskunnan lainsäädäntövallan rajoista ja luovat samalla perustan eduskunnan valiokuntien työlle.

Säädöskokoelmaan on tarkoitus ottaa viittaukset ao. ETA- ja EY-säännöksiin. Nämä viittaukset ovat valiokunnan mielestä tarpeen myös lakikirjassa. Viitteet havahduttavat lainkäyttäjän ja ohjaavat hänet ETA-oikeuden oikeuslähteisiin ja tulkintaperiaatteisiin.

Edellä tarkoitettulla tavalla menetellen tuomioistuimet voivat edelleenkin luottaa kirjoitettuun lakiin ensisijaisina oikeuslähteinä ja lähes poikkeuksetta soveltaa ETA-säännöksiä vastaavaa kansallista lakia tarvitsematta turvautua suoraan ETA-määräyksiin. Tällöin myös uusien tulkintaperiaatteiden aiheuttamat ongelmat oleellisesti vähentyvät.

ETA-tietouden saatavuus, koulutus ja tutkimus

ETA-sopimuksen soveltaminen käytäntöön edellyttää tehokasta, laajaa ja jatkuvaa ETA- ja EY-tietouden hankkimista, tallentamista ja välittämistä sekä koulutusta. Valiokunta katsoo, että ainakin seuraavat toimenpiteet ovat välttämättömiä:

— Julkishallinnossa ja lainkäytön piirissä toimiva henkilöstö koulutetaan niin, että kullakin on tehtäviensä vaatima perustietämys ETA-sopimuksesta ja EY:n oikeusjärjestyksen perusteista. Lisäksi on tehtävien mukaan annettava ETA-sopimuksen asiasisältöä koskevaa koulutusta.

— Korkeakoulujen opetusohjelmiin, erityisesti oikeustieteellisissä oppiaineissa, sisällytetään

EY-oikeuden opetus niin, että valmistuvien oikeus-, yhteiskunta-, hallinto- ja taloustieteilijöiden yleissivistykseen kuuluu riittävä ETA- ja EY-tietous. Myös EY-oikeuden alaan liittyvä perustutkimus on käynnistettävä.

— Vakinaistetaan oikeusministeriön ETA-yksikkö ja muodostetaan siitä tukipiste, joka tuottaa ja hankkii tietoa ETA-sopimuksesta ja EY-oikeudesta sekä antaa muille viranomaisille, muun muassa eri ministeriöille ja tuomioistuimille, tietoja ETA-oikeudesta, eri lainsäädäntö-hankkeiden EY-liittymistä ja EY:n tulkintakäytännön kehitymisestä.

— Tuomioistuinta sitovista EY:n tuomioistuinten ratkaisuksista pitää saada viimeistään nyt suomalaisten tuomioistuinten käyttöön täsmällistä ja ajanmukaista tietoa kotimaisilla kielillä. Tämä edellyttää tärkeimpien oikeustapausten kokoamista, lyhennelmien laatimista ja niiden julkaisemista. Myös uuden merkittävän oikeuskäytännön seuranta on järjestettävä sekä täydennettävä oikeudellisia tietokantoja.

Resurssien riittävyys

Yhteenvetona edellä lausutusta valiokunta toteaa pitävänsä välttämättömänä, että ETA-sopimuksen voimaansaattaminen toteutetaan heti alusta alkaen hankkeen mittavuuden vaatimalla huolellisuudella ja kattavuudella. Sen vuoksi on välttämätöntä myöntää toimeenpanosta aiheutuviin kustannuksiin riittävät määrärahat ottaen samalla huomioon se, että myös kotimaisen lainsäädännön voimakas uusiutuminen samanaikaisesti — erityisesti alioikeusuudistuksen voimaansaattaminen — aiheuttaa kustannuksia. Koulutus, EY-oikeuden tuntemus ja EY-tietouden hankkiminen on välttämätöntä Euroopan yhdentymiskehitystä silmällä pitäen siitä riippumatta, kestäkö Suomen ETA-vaihe nyt arvioidut pari kolme vuotta vai huomattavasti pidemmän ajan.

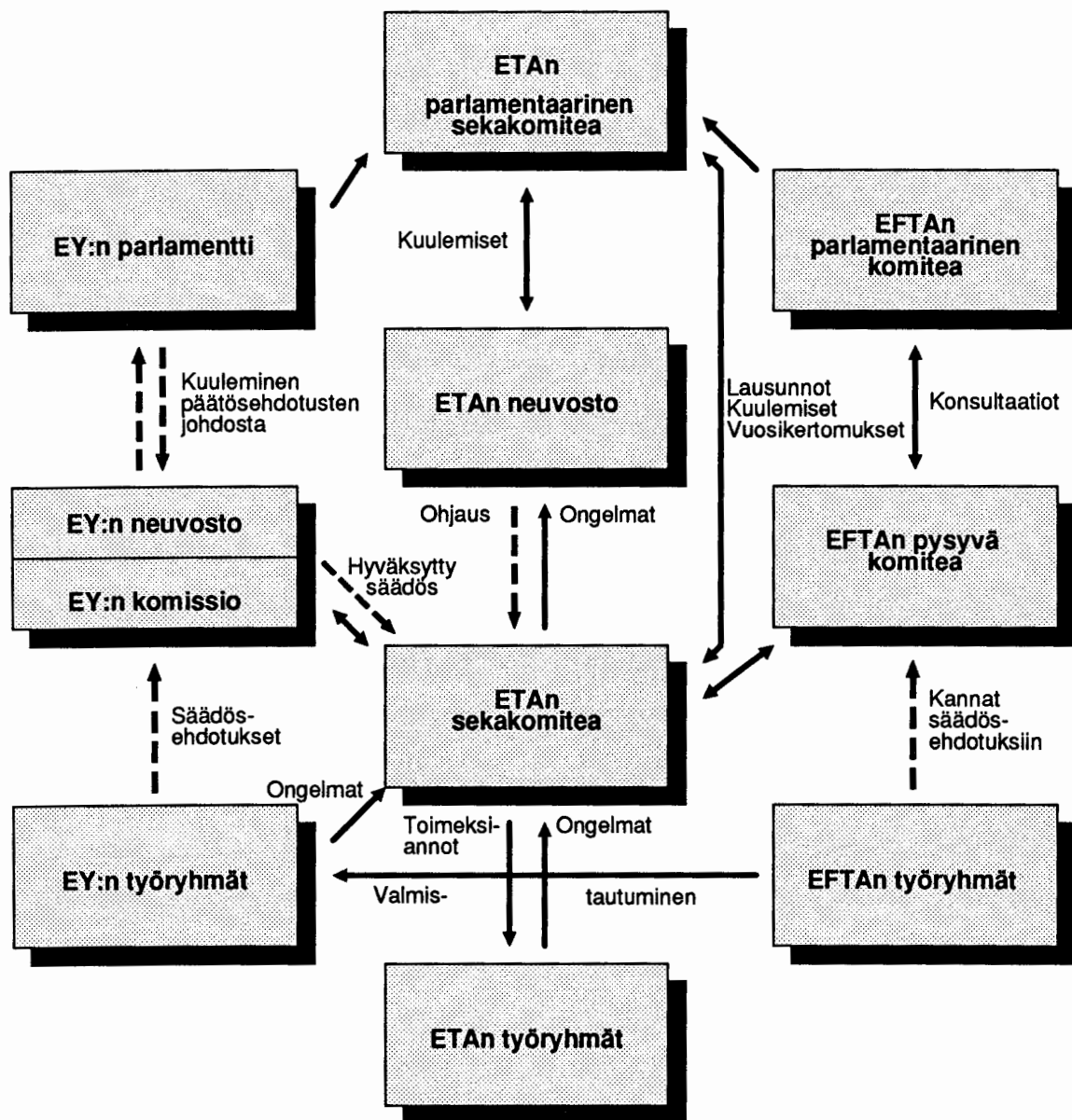
Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyviä ehdotuksia hyväksyttäessä otettaisiin huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

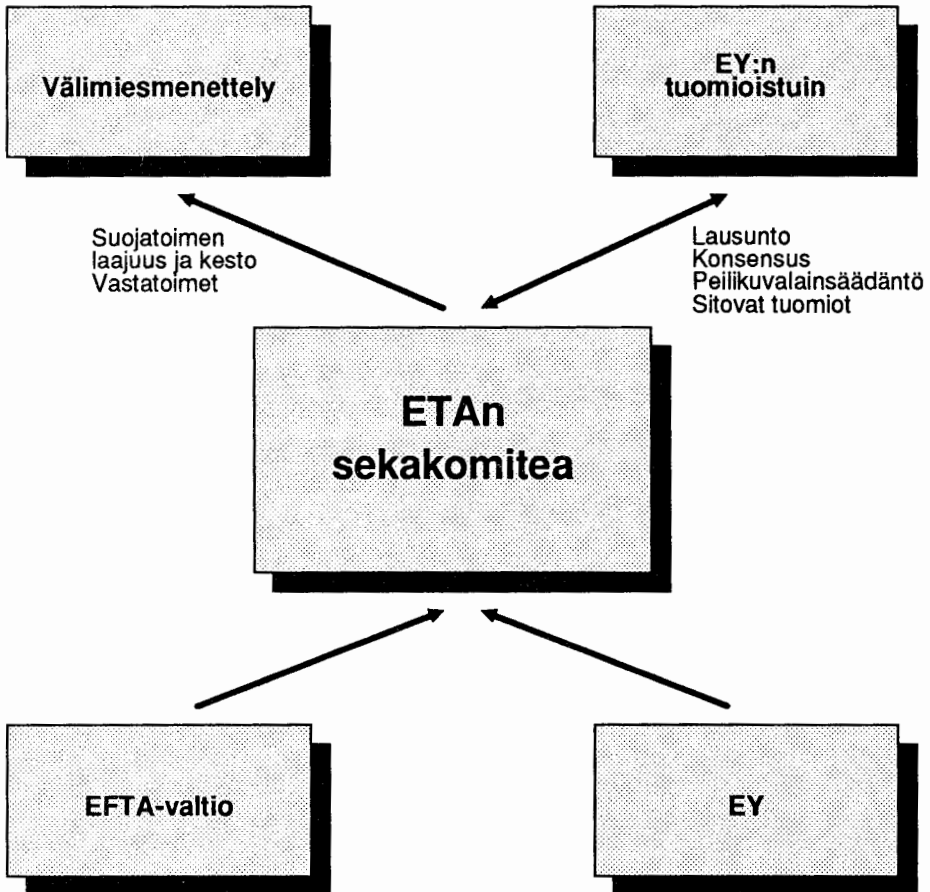
Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lax, varapuheenjohtaja Halonen ja jäsenet Björkenheim, Haavisto (osittain), Komi (osittain), V. Laukka-

nen, Lehtinen (osittain), Luhtanen, Mölsä, Niinistö (osittain), Polvi, Savela, Suhola, Tykkyläinen, Viljanen ja Vuoristo sekä varajäsen Häkämies.

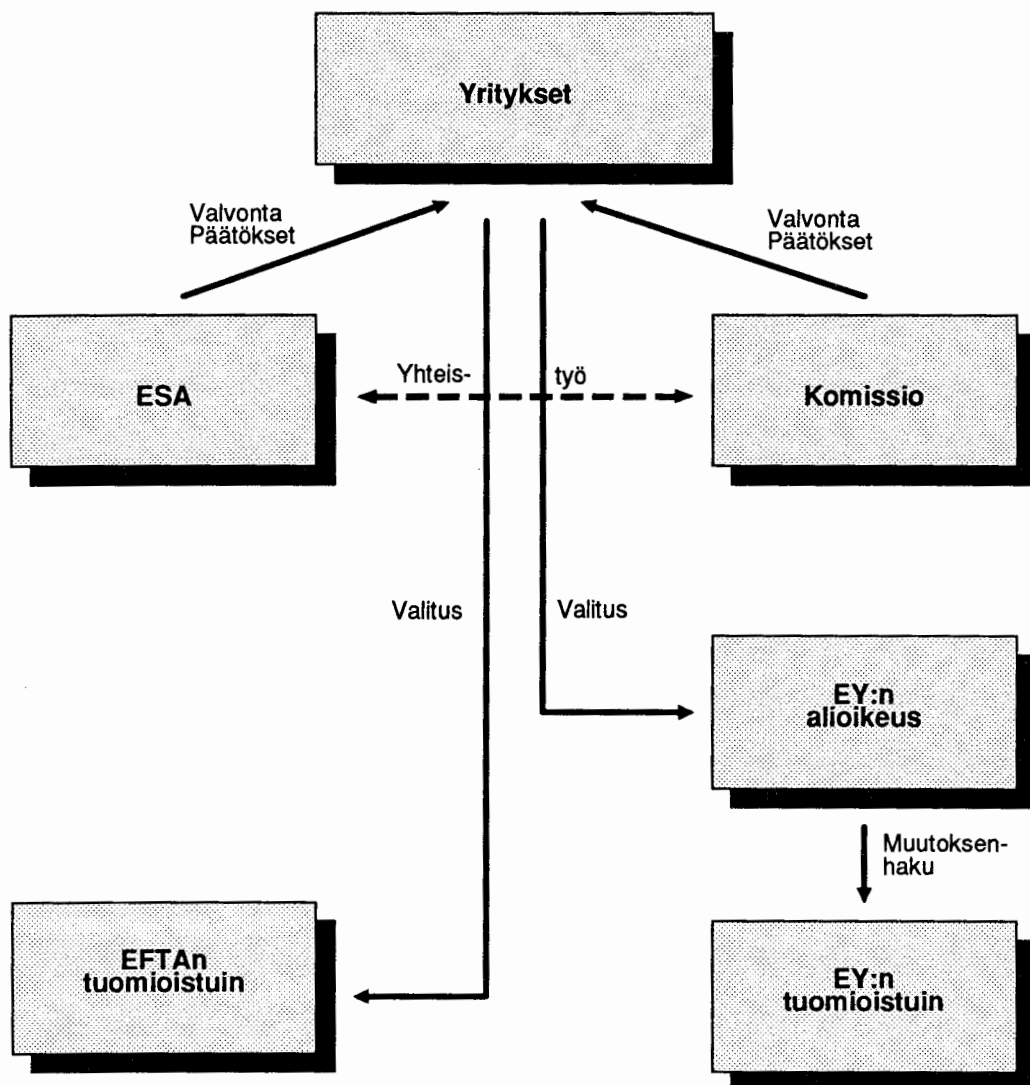
EY:n, ETAn ja EFTAn instituutioiden keskinäinen suhde

Riidat EFTA-valtion ja EY:n kesken

ETA Kilpailuasiat

Liite 3

